

การปรับพฤติกรรมสำหรับเด็กออทิสติก

ดร.สมพร หวานเสร็จ

ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9

พฤติกรรม

พฤติกรรมหรืออาการต่อไปนี้ข้อใดบ้างที่พัวพันกับเด็กนักเรียน ของท่าน

- ความก้าวร้าวต่อผู้อื่น
- ความวิตกกังวล
- วิ่งหรือวิ่งหนีโดยลึบหลังทันที
- ซึมเศร้า
- ทำลายสิ่งของ
- มีปัญหาในการเปลี่ยนกิจกรรมหรือสภาพแวดล้อม
- ปั่นป่วนมาก
- อยู่ไม่นิ่ง
- ขาดความตั้งใจ
- หัวเราะหรือหัวเราะลั่นอย่างไม่หยุด หรือชอบทำแปลก
- กรีดร้องหรือตะโกน

ลักษณะพฤติกรรม (ต่อ)

- ไม่สนใจผู้อื่น
- สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง
- มีพฤติกรรมฆ่าตัวหรือฆ่าคนอื่น
- กินสิ่งของที่ไม่กินได้
- มีทักษะในการช่วยเหลือตนเองต่ำ
- ชอบทำอะไรซ้ำ ๆ ซาก ๆ
- คิดยึดสิ่งของ
- มีพฤติกรรมทำร้ายตัวเอง
- มีพฤติกรรมกระตุ้นตัวเอง
- มีปัญหาการนอน
- มีอารมณ์เกรี้ยวกราด
- ไม่ตระหนักถึงภัยอันตราย

การสนับสนุน - พฤติกรรม

มีการใช้กลยุทธ์ที่ใช้การมองเห็น(visual)หรือมีการสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมอื่นในสภาพแวดล้อมต่างๆกันหรือไม่ มี ไม่มี ถ้ามี คืออะไรในข้อต่อไปนี้

- การคิดป้ายตามสิ่งแวดล้อมต่างๆ
- การกำหนดพื้นที่เพื่อใช้เป็นขอบเขตสำหรับทำกิจกรรม
- ตารางปฏิบัติที่โดยใช้ภาพหรือวัตถุ (Visual schedules)
- ตารางปฏิบัติงานขนาดเล็ก ๆ (Mini schedules)
- แผ่นกระดานที่มีตัวเลือก (Choice boards)
- โปรแกรมทางพฤติกรรมที่ใช้ประโยชน์จากการมองเห็น
- เรื่องเกี่ยวกับสังคม (Social Stories)
- หนังสือสื่อความหมาย (Communication book)
- อื่น ๆ _____

การสนับสนุน - พฤติกรรม

มีตัวชี้แนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านในสถานที่หรือไม่ มี ไม่มี

ถ้ามี คืออะไรในข้อต่อไปนี้

- เพลง, ไฟกระพริบ หรือ การปรบมือตามปกติ
- วลีที่เขียนเป็นแบบฉบับไว้ (Scripted phrase)
- กระดิ่ง
- การกระตุ้นเตือนทางวาจา (Verbal prompt)
- การจัดการเกี่ยวกับตารางเวลา (Schedule Manipulation)
- การเตือนด้วยกรอบจำกัดของเวลา (Time limit warnings)
- อื่น ๆ _____

การสนับสนุน - พฤติกรรม

มีการนำการกระตุ้นเตือน(prompts) มาใช้หรือไม่ มี ไม่มี

ถ้ามี คือใช้การกระตุ้นเตือนประเภทอะไร

- วาจา
- สายตา
- การเป็นแบบอย่าง
- ร่างกาย
- ท่าทาง
- ปลายนิ้ว-สิ่งเร้า

มีความจำเป็นต้องใช้การกระตุ้นเตือนเพื่อช่วยในการกระทำพฤติกรรมหรือการตอบสนองมากน้อยเพียงใด _____

การสนับสนุน - พฤติกรรม

- มีการประเมินพฤติกรรมด้านผลการกระทำแล้วหรือไม่ มี ไม่มี
- มีแผนการช่วยเหลือพฤติกรรมหรือไม่ มี ไม่มี
- มีแผนพฤติกรรมแบบ positive-proactive ใช้ในสถานที่ปฏิบัติการหรือไม่ มี ไม่มี
- มีกลยุทธ์ด้านปฏิริยาโต้ตอบที่พร้อมใช้งานในภาวะฉุกเฉินหรือไม่ มี ไม่มี
- นักเรียนได้รับการจัดการกับความโกรธหรือไม่ มี ไม่มี
- มีตัวเสริมแรงที่พร้อมใช้กับนักเรียนหรือไม่ มี ไม่มี
- ถ้ามี ใช้ตัวเสริมแรงประเภทอะไร
- ตัวเสริมแรงทางวาจา
 - ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ
 - ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ
- มีการใช้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ มี ไม่มี

หลักการพื้นฐาน (Basic Principles)

- การเสริมแรง
 - @ การเสริมแรงทางบวก
 - @ การเสริมแรงทางลบ
 - การปรับแต่งพฤติกรรม
 - การกระตุ้นเตือน
 - การกระทำที่ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่
 - การลงโทษ
 - การหยุดยั้ง(Extinction)
 - Discrete Trial Training
- เหตุการณ์
 - พฤติกรรม
 - ผลลัพธ์

การเพิ่มพฤติกรรม (Increasing Behavior)

- การเสริมแรง(Reinforcement)

เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งแวดล้อม คือ เหตุการณ์ที่เป็นพฤติกรรมการตอบสนองของเด็ก และเหตุการณ์ที่เป็นการเพิ่มพฤติกรรมเสริมแรงทางบวกหรือทางลบ

การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) เป็นการให้สิ่งกระตุ้น (บางอย่างที่เด็กชอบ) ในทันทีทันใดที่มีพฤติกรรมตอบสนองจะช่วยเพิ่มการเกิดพฤติกรรมตอบสนองแบบเดิมมากขึ้นในอนาคต

การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) เป็นการถอนสิ่งกระตุ้น (บางอย่างที่เด็กไม่ชอบหรือมีจะหลีกเลี่ยง) ในทันทีที่มีพฤติกรรมตอบสนอง จะเพิ่มอัตราการตอบสนองแบบเดิมมากขึ้นในอนาคต

การเสริมแรงเป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ทั่วโลก

“Reinforcement is a universal tool...”

- พวกเขาทั้งหมดทำงานเพื่อแสวงหาและทำกิจกรรมที่ทำให้เรามีความยินดี
- ไม่มีการทำงานที่ทำให้เราพบสิ่งที่ไม่น่ายินดี โดยธรรมชาติเราจะหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่น่ายินดี
- สำหรับพวกเราทุกคน อะไรที่เป็นแรงจูงใจ และอะไรทำให้เรามีความสบายใจนั้นคือ ความเป็นเฉพาะบุคคลของเรา

การจัดการสิ่งเสริมแรง

- สิ่งเสริมแรงจำเป็นต้องถูกกำหนดตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล
- สิ่งเสริมแรงจะไม่ใช้การเสริมแรงถ้าเด็กไม่เลือก
- สิ่งเสริมแรง จำเป็นต้องแปรผันและขึ้นกับความถี่ด้วย
- สิ่งเสริมแรงจำเป็นต้องถูกส่งไปทันทีทันใดตามความต้องการของการกระทำหรือพฤติกรรม

แนวทางการเสริมแรงในชั้นเรียน

- การเสริมแรงที่เหมาะสมเป็นทางเลือก เมื่อเกิดพฤติกรรมขึ้นระหว่างวัน
- จัดเตรียมสิ่งเสริมแรงเป็นกิจกรรมที่สนุกตลอดวัน ต้องทำตามตาราง(ไม่ใช่เพราะความบังเอิญ)
- จัดกิจกรรมที่ง่ายหรือเรียนรู้มาแล้วก่อน ค่อยเพิ่มกิจกรรมที่ยากหรือยังไม่เคยเรียนมาก่อน

เมื่อไหร่ที่ให้แรงเสริม

- ให้ตลอดเวลา ตามลำดับของสิ่งเสริมแรง
 - สิ่งเสริมแรงขั้นที่หนึ่ง/ปฐมภูมิ(Primary) ได้แก่
 - ของที่รับประทานได้
 - ใช้ประสาทสัมผัสได้
 - สิ่งเสริมแรงขั้นที่สอง/ทุติยภูมิ (Secondary) ได้แก่
 - สิ่งของที่สัมผัส/จับต้องได้ มีรูปร่าง เป็นชิ้นเป็นอัน
 - สิทธิพิเศษหรือกิจกรรม
 - สิ่งเสริมแรงทางสังคม เช่น คำชมเชย

วิธีการกำหนดสิ่งเสริมแรง

- ถามนักเรียน
- มีรายการสิ่งเสริมแรงที่สนใจตามลำดับให้เลือกได้
- สังเกตนักเรียน
- มีตัวอย่างสิ่งเสริมแรงให้เลือกหรือประเมินจากสิ่งที่เลือก

การปรับแต่งพฤติกรรม (Shaping)

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการเสริมแรงในขั้นตอนเล็ก ๆ หรือ การประมาณการผลสำเร็จของพฤติกรรมที่พึงประสงค์

Shaping

เมื่อไหร่ที่ต้องปรับแต่งพฤติกรรม

ถ้าพฤติกรรมนั้นมีความเข้มแข็งน้อยและจำเป็นต้องทำให้เข้มแข็งโดยขั้นตอนการเสริมแรงซึ่งการที่เด็กมีพฤติกรรมตามที่กำหนดในเป้าหมายหลักอาจไม่เพียงพอ

การทำให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด Maximizing Effectiveness:

1. มองไปที่เป้าหมาย
2. เริ่มจากพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของแต่ละบุคคล
3. เริ่มจากพฤติกรรมที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับพฤติกรรมพึงประสงค์
4. เลือกขนาด ขั้นตอน ที่สามารถทำได้ง่ายแต่ก็ไม่ง่ายเกินไป ที่จะประสบความสำเร็จ

Maximizing Effectiveness:

5. ยังคงอยู่ในขั้นมีเวลานานพอในการปรับเข้ากับพฤติกรรมที่เป็นส่วนตัวได้โดยใช้เวลาไม่นานเกินไป
6. ฝึกพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ถ้าไม่เหมาะสมควรหยุดแล้วย้อนถอยหลัง 1 หรือ 2 ขั้นตอน

Maximizing Effectiveness:

7. ใช้การเลียนแบบและการกระตุ้นเตือนอื่น ๆ ร่วมด้วย
8. ใช้กระบวนการเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพตลอดกระบวนการ
9. เรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ ที่เป็นจุดเด่น

กระบวนการที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น
แต่มีประสิทธิผล ในระยะยาว

This is a gradual process,
but its effects are long lasting.

การกระตุ้นเตือน(Prompting)

- จัดหาสิ่งชี้แนะหรือตัวช่วยอื่นๆ ที่ส่งเสริมการตอบสนองที่ถูกต้อง
- เพิ่มโอกาสที่พฤติกรรมพึงประสงค์จะได้แสดงออก
- เพิ่มโอกาสที่พฤติกรรมพึงประสงค์จะเกิดขึ้นตามมาอีก

รูปแบบการกระตุ้นเตือน (Types of Prompts)

- ใช้ภาษาพูด(Verbal)
- ทางกาย (Physical)
- การมอง (Visual)
- การกระตุ้นเตือนจากภายใน (Within-Stimulus)

การกระตุ้นเตือนโดยใช้ภาษาพูด(Verbal Prompts)

- ใช้ในการทำงานซึ่งปกติแล้วแสดงออกทางการพูดโดยตรง
- ใช้ภาษาที่นักเรียนสามารถเข้าใจได้
- อาจใช้โดยตรงหรือโดยอ้อม
- ยากที่จะค่อยๆ ลดลงตรง ๆ อย่างจริงจัง

การกระตุ้นเตือนทางกาย (Physical Prompt)

- ใช้กับการทำงานที่ควรทำให้ได้ดีและทำด้วยตนเองได้อย่างอิสระ
- ใช้มือวางบนมือหรือชี้แนะในลักษณะคล้าย ๆ กัน
- การกระตุ้นเตือนควรกระทำตรงๆ เพียงพอที่ทำให้เกิดการตอบสนองที่ถูกต้องแล้วค่อยลดระดับลง

การกระตุ้นเตือนทางกาย

- การลดควรเป็นไปตามพฤติกรรม ไม่ต้องกำหนดเวลา
- การลดจำนวนสิ่งที่จะช่วย เป็นไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคลและยืดหยุ่นตามลักษณะของพฤติกรรม

การกระตุ้นเตือนโดยการมอง(Visual Prompts)

- ท่าทาง (Gestures): ใช้ชี้นำเพื่อให้การตอบสนองถูกต้อง เช่น การใช้มือชี้ การมองไปยังจุดที่ต้องการแนะ การเคลื่อนไหว หรือสัมผัสสายการลึงของ
- ค่อย ๆ ลดความเข้มข้นของการเคลื่อนไหวและตำแหน่งของท่าทางลง
- รูปภาพ (Pictures): ใช้สำหรับผู้เรียนที่มีความยุ่งยากลำบากในการสื่อสารโดยใช้ภาษาพูด
 - ค่อย ๆ ลด โดยการใช้อำนาจรูปภาพลง
 - พิจารณาว่าอันไหนควรลดแล้ว

การกระตุ้นเตือนโดยการมอง(Visual Prompts)

การสาธิตและแสดงตัวอย่าง (Demonstrations/Modeling)

- ใช้กับผู้เรียนที่สามารถเลียนแบบได้และมีความตระหนักรู้ทางสังคม ซึ่งอาจจะต้องการเพิ่มทักษะให้มากขึ้น
- ค่อย ๆ ลดการกระตุ้นเตือนโดยธรรมชาติหรือลดภาษาท่าทางลง
- ความใกล้ชิด(Proximity): ใช้กับผู้เรียนที่เรียนรู้จากการมองและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติสัมพันธ์
 - ค่อย ๆ ลดโดยการเพิ่มระยะห่างจากผู้เรียน

การกระตุ้นเตือนจากภายใน (Within-Stimulus Prompt)

- เริ่มจากการเพิ่มเติมการใช้วิจารณญาณเกี่ยวกับมิติในการทำงาน
- ให้ตัวอย่างร่วมด้วย : การประมาณ สี รูปร่าง คำ และตัวอักษร
- ค่อย ๆ ลดการกระตุ้นด้วยงานหรือปรับให้ใช้เหตุผลแทน

การเลือกวิธีการกระตุ้นเตือน(Choosing Prompts)

- พิจารณาว่าการกระตุ้นเตือนวิธีใดที่มีประสิทธิผลมากที่สุดในการนำมาใช้
- เลือกวิธีการที่สามารถลดการกระตุ้นเตือนได้ง่าย
- พิจารณาว่าวิธีใดที่ทำให้การเรียนรู้ไม่มีความคลาดเคลื่อน

การค่อย ๆ ลดสิ่งกระตุ้นเตือน (Fading Prompts)

- ลดการช่วยเหลือ
- ลดการชี้นำ
- ยืดเวลาออกไป
- เพิ่มการช่วยเหลือ
- เป้าหมายใหญ่คือ การช่วยเหลือตนเองและการทำได้
อย่างอิสระด้วยตนเอง

The ultimate goal is self-initiation and independence!

การกระตุ้นที่ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่(Chaining)

- งานที่ซับซ้อนสามารถทำให้เล็กลงเพื่อให้ตอบสนองง่ายขึ้นเหมือนกับพฤติกรรมเล็กๆเชื่อมโยงกันจนก่อให้เกิดพฤติกรรมโดยรวม แบบลูกโซ่
- นิยมใช้การวิเคราะห์งานกับงานที่ซับซ้อนยุ่งยาก เพื่อให้เข้าใจและทำได้ง่ายขึ้นโดยแบ่งเป็นขั้นตอนย่อยๆ

ความสัมพันธ์กับการวิเคราะห์งาน (Relationship to Task Analysis)

- การวิเคราะห์งานเป็นการเชื่อมต่อกันแรกของขั้นตอนการตรวจสอบผลของพฤติกรรม
- กระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ใช้สอนลำดับได้อย่างเป็นระบบ

วิธีการลูกโซ่ 3 แบบ (Three Methods of Chaining)

- แนวลูกโซ่ไปข้างหน้า (Forward Chaining)
- แนวลูกโซ่ถอยหลัง (Backward Chaining)
- การนำเสนอทั้งหมด(Total Task Presentation)

แนวลูกโซ่ไปข้างหน้า(Forward Chaining)

- กำหนดองค์ประกอบของพฤติกรรมและของงานแล้วสอนตามลำดับขั้น
- ผู้เรียนเริ่มด้วยขั้นตอนที่หนึ่ง
- การเสริมแรงเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้า
- ความก้าวหน้าของนักเรียน คือ การที่นักเรียนสามารถกระทำพฤติกรรมที่ทำได้แล้วและเพิ่มพฤติกรรมในขั้นตอนใหม่ได้ก่อนที่จะได้รับแรงเสริม

ตัวอย่าง กิจกรรมตามแนวลูกโซ่ที่เคลื่อนไปข้างหน้า (Forward Chaining Activity)

1. การสอนเด็กให้ดื่มน้ำจากถ้วย
2. การจัดโต๊ะ
3. การเขียนชื่อของคุณ
4. การเขียนประโยคให้สมบูรณ์

แนวลูกโซ่ถอยหลัง (Backward Chaining)

- การจัดลำดับขั้นเหมือนกับการจัดลำดับการวิเคราะห์งาน
- ครูลงมือทำขั้นตอนทั้งหมด ยกเว้นขั้นตอนสุดท้ายโดยจะให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีการตอบสนองแล้วได้รับรางวัล
- ครูลงมือทำขั้นตอนทั้งหมดยกเว้น 2 ขั้นตอน สุดท้ายโดยจะให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเมื่อตอบสนองแล้วได้รับรางวัล

ตัวอย่าง กิจกรรมแนวลูกโซ่ถอยหลัง
(Backward Chaining Activity)

- การรูดซิปเสื้อ (Zipping a coat)
- การทำแซนด์วิช(Making a sandwich)

การนำเสนองานทั้งหมด (Total Task Presentation)

- นักเรียนแสดงขั้นตอนทั้งหมดตามลำดับจนกระทั่งครบถ้วนสมบูรณ์ทุกลูกโซ่คือเรียนรู้ทั้งหมดแล้ว
- ความเหมาะสมเมื่อนักเรียนสามารถดำเนินการได้ บางส่วนหรือทั้งหมดขององค์ประกอบในงาน โดยไม่มีการแสดงในลำดับ

การลดพฤติกรรม (Decreasing Behavior)

- การลงโทษ (Punishment)
- การหยุดยั้ง(Extinction)

การลงโทษ(Punishment)

- การนำเสนอเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ของการกระตุ้น(บางสิ่งบางอย่างที่เด็กไม่ชอบ)
- การตอบสนองในทันทีทันใด(พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก)
- สิ่งลดลงอาจตอบสนองในอนาคต(เหมือนกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม)

การหยุดยั้ง(Extinction)

- ลดพฤติกรรมโดยการยึดหรือหยุดการให้สิ่งเสริมแรงทางบวกเมื่อมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม
- ครูวางแผนการเพิกเฉยต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
- การนำสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่สร้างสรรค์ออกไป

การปรับพฤติกรรมแบบเข้มข้น (The ABC's of Behavior)

- เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน (Antecedents)
- พฤติกรรม (Behavior)
- ผลที่เกิดขึ้นตามมา (Consequence)

Antecedents

- การกระตุ้น การชี้แนะ หรือเหตุการณ์ที่เกิดก่อนพฤติกรรม

Behavior

- การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่สามารถสังเกตได้และวัดได้ โดยในการตอบสนองเป็นไปโดยรู้สึกตัว

Consequence

- ลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมที่เกิดจากการกระตุ้น (โดยไม่ตั้งใจ)

จุดมุ่งหมายในการสื่อสารของพฤติกรรม (Communicative Intent of Behavior)

- พฤติกรรมเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล (Behaviors make sense for the individual)
- รูปแบบการสื่อสาร (A form of communication)
- การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ (Learned form of interaction)

Sims, 2004

จุดมุ่งหมายในการสื่อสารของพฤติกรรม (Communicative Intent of Behavior)

- เมื่อมีความยินดี
- บางสิ่งจะกระทำเมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย
- เป็นเพราะนิสัยที่ไม่ดี

เด็กออทิสติกมีพฤติกรรมหลายอย่าง ที่เป็นปัญหาในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกับคนอื่น ผู้ปกครองจึงต้องมีความเข้าใจในพฤติกรรมตลอดจนการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อปรับลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก ให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข